

Laibacher Diöcesanblatt.

Nr. 4.

Inhalt: I. Gesetz betreffend die Urkunden-Legalisirung. — II. Drobtinice iz pastirstva. (Dalje.) — III. Zgodovina Sorske fare. (Dalje.) — IV. Literatur. — V. Firmung und canonische Visitation. — VI. Concursverlautbarung und Chronik der Diöcese.

1883.

I.

Gesetz vom 4. Juni 1882,

enthaltend Bestimmungen über die Entbehrlichkeit der Legalisirung gewisser Unterschriften auf Tabularurkunden und über Erleichterungen des Beweises der Identität einer Person bei Legalisirungen und anderen Beurkundungen.

Mit Zustimmung der beiden Häuser des Reichsrathes finde Ich anzuordnen, wie folgt:

§. 1. Dem gesetzlichen Erfordernisse der gerichtlichen oder notariellen Beglaubigung der Unterschriften von Privaturlunden zum Zwecke einer grundbücherlichen Einverleibung ist genügt, wenn die Echtheit der Unterschrift derjenigen Person beglaubigt ist, deren Recht beschränkt, belastet, aufgehoben oder auf eine andere Person übertragen werden soll.

§. 2. Wenn die Unterschrift des Ausstellers einer Privaturlunde gerichtlich oder notariell beglaubigt ist, so bedarf es zum Zwecke der grundbücherlichen Einverleibung nicht der durch die §§. 434 und 445 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches, dann durch §. 114 der allgemeinen Gerichtsordnung, §. 182 der westgalizischen Gerichtsordnung, §. 181 des Regolamentoo giudiziario angeordneten Mitfertigung von Zeugen.

§. 3. Die Feststellung der Echtheit der Unterschrift auf einer Privaturlunde durch gerichtliche oder notarielle Beglaubigung ist nicht erforderlich, wenn diese Urkunde mit der genehmigenden Erklärung einer Behörde des Staates eines Landes oder eines Bezirkes versehen ist, welche berufen erscheint, die Interessen Desjenigen wahrzunehmen, dessen Recht beschränkt, belastet, aufgehoben oder auf eine andere Person übertragen werden soll.

§. 4. Wenn zu einer gerichtlichen Legalisirung Identitätszeugen beizuziehen sind, so müssen dieselben mindestens zwanzig Jahre alt, vollkommen glaubwürdig und dem Richter, welcher die Identität einer Person festzustellen hat, persönlich bekannt sein. Eine Frauensperson kann nur als

zweiter Identitätszeuge beigezogen werden.

Die vorstehenden Bestimmungen sind auch für die Beurtheilung der Beschaffenheit der Identitätszeugen maßgebend, welche ein Notar zum Zwecke der Errichtung eines Notariatsactes oder der Vornahme einer Legalisirung oder einer anderen Beurkundung beizuziehen hat. Eine bei ihm bedienstete Person kann ein Notar nicht als Identitätszeugen beiziehen.

Wird die Identität einer Person durch den zur Errichtung eines Notariatsactes oder zur Vornahme einer Legalisirung oder einer anderen Beurkundung zugezogenen zweiten Notar bestätigt, so entfällt die Beiziehung des Identitätszeugen.

§. 5. Bei gerichtlichen oder notariellen Legalisirungen, so wie bei anderen notariellen Beurkundungen kann die Beiziehung des zweiten Identitätszeugen entfallen, wenn Derjenige, dessen Unterschrift zu beglaubigen ist, Legitimationspapiere, wie: Auszüge aus den Geburts- und Ehematriken, Heimatscheine, Reisepässe, Anstellungsdecrete, Immatriculationscheine, Diensteszeugnisse, amtliche Verständigungen u. dgl. beibringt, deren Besitz für die Annahme der Identität des Vorweisenden mit Demjenigen, für welchen ein solches Papier bestimmt ist, spricht, und wenn sich gegen diese Annahme ein Bedenken nicht ergibt.

Das vorgewiesene Legitimations-Papier ist sowohl in dem über die Amtshandlung aufgenommenen Protokolle als in der Beurkundung genau zu bezeichnen.

§. 6. Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist der Justizminister beauftragt.

II.

Drobtinice iz pastirstva.

(Dalje.)

2. Vse obrede in molitve, katerih se sv. cerkev pri krščevanji poslužuje, deli znani pastoralist Schüch a) v tiste, ki se vršé, preden se gre h krstnemu kamnu; b) tiste, ki se vršé pri krstnem kamnu; c) tiste, ki se po krstu pridevajo. Glavna misel vseh teh obredov in molitev pa je opravičenje, katero sv. krst deli, ali povzdignjenje iz stanú greha v stan detinstva božjega. Prvi del predočuje pripravljajanje k opravičenju, drugi resnično podelitev in tretji sad tega opravičenja. Naš in Rimski obrednik sta si v besedah popolnoma enaka, le vmesne rubrike so nekatere v našem raztegnjene in bolj določivne.

a) Prvi del se začne pri cerkvenih vratih in se konča z besedami: „Ingrederet in templum Dei . . .“ K rubriki: „Ter exsufflet leniter in faciem infantis“, opazi rubricist de Herdt (n. 159. IV.) „in modum crucis et ore angusto, seu compressis labiis; non vero per modum halantis, ore aperto; id enim foveatis est, non expellentis.“ Pri krščevanji duhoven pihne v otroka, diha pa n. pr. veliko soboto v vodo pri njenem blagoslovljevanji. Pri nas se to pihanje ne godi v križevi obliki, ker obrednik ne zaukazuje tega, kakor n. pr. pozneje maziljene „in modum crucis“. Pač pa zahteva obrednik pri krščevanji odraščenega zraven tega še dihanje vanj z besedami (pg. 29. n. 9): „In modum crucis halet in faciem ipsius.“

Kar se tiče znamenovanja s križi, opomni de Herdt (c. V.): „Cruces faciendae in fronte, pectore, ad aures etc. quotiescunque nominantur partes signandae, fieri debent solo police dextro, extensis et iunctis reliquis digitis, uti fit ad evangelium Missae: partes signandae, si sint detectae, immediate tanguntur, et si non sint detectae, sufficit supra vestes seu pannos.“ Gledé polaganja roke na glavo pa pravi: „Impositio manus super caput infantis fit dextra extensis et iunctis digitis, et sufficit, ut fiat moraliter, seu ut non tangatur caput.“

b) Z vstopom v cerkev prične se drugi del obredov; nekateri obredi in molitve se vršé še preden se pride h krstnemu kamnu, drugi pa pri njem. K je naj se vera in očenaš molita, naš in Rimski obrednik popolnoma ne določita. Rimski obrednik pravi: „Cum fuerint ecclesiam ingressi, Sacerdos procedens ad fontem

cum Susceptoribus coniunctim clara voce dicit: Credo.“ Naš to razširi z besedami (n. 17): „sacerdos . . . facie ad altare versa cum susceptoribus ad sinistram eius assistentibus coniunctim . . .“ In pri očenašu naš določuje, da ga vsi molijo klečé, Rimski pa tega nima. Vsled tega bi se smelo sklepati, da se vera moli po cerkvi proti krstnemu kamnu gredé, kar ima tudi Schüch (pg. 585 sub 10), ali pa pred altarjem stojé, in na to se moli očenaš klečé. Poslednje je tudi splošna navada v naši škofiji.

Še-le nato pravi naš obrednik: „His dictis surgunt et sacerdos, ante quam accedat ad baptisterium, dicat exorcismum“. Razvidno je iz teh besedij, da se ima še-le po eksorcizmu podati h krstnemu kamnu, kakor tudi razlaga Schüch (pg. 586 sub 5.). Nato se mašnik se slino dotakne ušes in nosnic otrokovih, govoreč: „Epheta, quod est: adaperire . . .“; slovesno potem zahteva, da naj se krščenec odpové hudiču. In ko je otrok po svojih botrih to storil, ter veden boj obljubil zoper vsa dela satanova, ga mašnik mazili in utrdi za ta boj, zaznamovaje ga se sv. oljem katekumenov na prsih in plečih. Zdaj obrne mašnik višnjevo štolo in z belo nadaljuje obrede. Pred krstnim kamnom se je krščenec grehu odpovedal, pri krstnem kamnu pa obljubi zvestobo kraljestvu božjemu in stopi v sv. cerkev. To je krstna zaveza, katera se med Bogom in človekom sklene, vsled katere Bog po cerkvi človeku blagor in življenje podeli — v bistvenem obredu obliivanja z istodobnim izrekovanjem slovila. Besedica „Amen“ se slovilu ne sme pridevati, kakor je kongregacija 9. junija 1853 odločila. Navadno cerkovnik to pristavlja, kar ga naj duhoven odvadi.

Ker bistvo krščenja obstoji v slovilu: „Ego te baptizo in nomine Patris . . .“, ki se ob enem med obliivanjem s posvečeno vodo izgovarja, kaj je misliti o naslednjem slučaju? Mašnik krsti morebiti zaporedoma dva, tri otroke. Ko zadnjega krščuje ter ga obliiva govoreč: „Ego te baptizo in nomine Patris † et Filii † et Spiritus † sancti“ — mu krstne vode v kangleji zmanjka, ko ravno et Sp. s. izgovarja. Gotovo za vsacega neljub slučaj. Vpraša se: ali mu je zdaj kaj dostaviti, ali je otrok veljavno krščen? — Kar se veljavnosti tiče, brez dvoma. Dogmatično je, da zadostuje

oblivanje med izgovarjanjem slovila; ali enkratno, ali trikratno oblivanje, to je akcidentalno (cf. dr. Schwetz Comp. Dog. II. §. 45 sub C.)

Compend. Th. Moralis po Ligvoriju od Neyragueta p. 427 n. 15 odgovori na vprašanje: „Utrum ad baptismum requiratur trina ablutio? R. Quod ad validitatem spectat, nulli dubium, validum esse baptismum per unam ablutioem collatum, ut omnes docent cum D. Thoma. Et aliquando in ecclesia una tantum immersio adhibita fuit. Verum alii . . . dicunt, in hoc servandam esse consuetudinem uniuscuiusque ecclesiae. In nostro autem rituali Romano trina praecipitur infusio. Utrum vero hic ritus servandus sit sub mortali? Negat Holzman; sed verius affirmat Renzi; et hic bene advertunt Antoine et Busemb., curandum, ut forma non perficiatur, antequam trina fiat ablutio“. — Morda bi tu imel kdo pomislek, da slovalo še ni bilo končano, ko je že oblivanje minulo. Glede tega bi bilo omeniti, da je trojno oblivanje sicer po našem obredniku zapovedano, a da ni bistveno; sicer je pa oblivanje moralčno še trajalo, ko je govoril et „Sp. S.“, kajti voda se še nekoliko odteka od glave.¹⁾ — Enkratno oblivanje dopušča pa tudi naš obrednik pri krščevanji v sili, kakor se razvidi iz rubrike 35, st. 25.

Mnogokrat se primeri, da babica na vprašanje duhovnikovo v začetku pove, da je otrok že oblit. Navadno se zdaj pri nas brez daljnega preiskovanja kar vsi obredi opravljajo, ter se, ko se dospe do bistvenega dejanja pogojno krščuje: „Si non es baptizatus . . .“ Poglejmo tedaj nekoliko, kaj o pogojnem krščevanji zaukazujejo obredniki. Naš (n. 28.) in Rimski obrednik (de forma bapt.) v tem slučaju enako govorita: „Hac conditionali forma non passim aut leviter uti licet, sed prudenter et ubi re diligenter pervestigata probabilis subest dubitatio, infantem non fuisse baptizatum.“ Pogojno ponoviti²⁾ se sme krščenje, ako se nad veljavnostjo že podeljenega krsta pametno dvomiti more, kakor n. p. če je laik v sili hitro krstil zavoljo smrtne nevarnosti in se ne more za gotovo reči, da je na vse potrebno natanjko pazil; če je dvomljivo tvarino rabil, ali pa slovila ni z gotovostjo pravilno izrekel; če ni bila glava, ampak kak drug ud z vodo oblit itd. Vsak tak slučaj je treba, preden se pogojno krščevanje ponovi, skrbno preiskati. Ako se po skrbni preiskavi več ne more pametno dvomiti nad veljavnostjo v sili podeljenega krsta, potem naj se le obredi v cerkvi dopolnijo. Tako je odločil Dunajski provincijalni zbor

(tit. III. c. 2.): „Instante mortis periculo a laicis baptizati, si supervixerint, ad ecclesiam deferantur et parochus, quando Sacramentum valide esse collatum prudenter dubitari nequeat, caeremonias omissas supplere satagat; alias et ipsum baptismum sub conditione iisdem conferat: ratio enim non sinit, ut videatur iteratum, quod non ostenditur gestum, nec temeritas intervenit praesumptionis, ubi est diligentia pietatis.“ Kdor pogojno krščuje brez vsacega preiskovanja, je bil li krst v sili podeljen veljavno ali ne, in še bolj, kdor celò s prepričanjem, da je bil krst pravilno podeljen, vedoma in prostovoljno vender le še „sub conditione“ krsti, stori sakrilegij ter (po mnenji mnogih bogoslovcev) postane iregularen. A drugi zopet mislijo, da oni, ki sub conditione krščujejo ne postanejo iregularni, rekoč: „quia leges poenales stricte intelligi debent et cum effectu; qui autem baptizatus sub conditione apposita, actum invalidat: qui enim dicit: Ego te baptizo . . . si non es baptizatus, idem est, ac si diceret: Ego te non baptizo.“ (Sig. lib. VI. n. 122.)

Krščujóč duhoven naj torej v vsakem slučaju, preden „conditionatim“ krst ponovi, osebo, katera je za silo krstila, in priče, če so morda bile navzoče, izpraša, ali je bil krst veljavno podeljen. Gledé pričomeni Ligvori (l. c. 134.): „sufficere unum testem ocularem fide dignum, et hoc etiamsi testis sit foemina; secus vero, si adsunt testes positive oppositum deponentes.“ Ako se je duhoven za gotovo prepričal o pravi intenciji, o rabljeni pravi materiji, in formi, in se sploh na osebo sme zanesti, potem „rationabiliter“ več ne more dvomiti nad veljavnostjo podeljenega krsta. In nobena še tako splošna navada ne more mašnika opravičiti, „indiscriminatim sub conditione“ zopet krstiti, če ima moralno gotovost, da je prvi krst v dotičnem slučaju bil veljaven. Kajti le pametna navada (consuetudo rationabilis) more biti pravoveljavna in služiti duhovnu pri njegovih opravilih za vodilo. Pametna navada pa ne sme dogmi nasprotovati. Tista splošna navada, vse že za silo krščene otroke brez razločka in brez vsega prejšnjega preiskovanja „sub conditione“ zopet krstiti, pa očividno nasprotuje dogmi, da zamore slehrni krst veljavno podeliti, in da se tedaj, ako ni o veljavnosti opravičenega dvoma, ne sme več ponoviti. Benedikt XIV. (de synodo dieoc. lib. VII. c. 6. n. 4.) pravi: „Improbandas esse synodos, in quibus generatim atque indistincte iterum sub conditione in ecclesia baptizari iubentur, quicunque privatim fuere ab obstetricibus domi baptizati . . .“

Tako se izrazujejo veljavni cerkveni pisatelji o pogojnem krščevanji. Po vseh teh besedah sklepati

¹⁾ Prim. Linzer Quart. Schr. 1879. pg. 119.

²⁾ cf. Schüch, Pastoral. pg. 589.

navade ni opravičevati, da bi se vselej kar brez vsacega preiskovanja pogojno krščevalo. Pripoznati pa moramo, da mašnik pri krstih, podeljenih doma po ženskah v sili in zmešnjavi, težko pride do moralne gotovosti, da bi se bilo krščenjegovilo pravilno, in da je torej opravičen storiti to, kar mu je v dvomu storiti treba, namreč krstiti „sub conditione“. Zato naj se pa tudi posebno babice opomnijo, da naj se nika prelahkomišljeno in prenašlo doma krstiti ne pripravijo.

Naj še pri tej priliki objavimo zgodovinsko-zanimivo odredbo o podeljevanji krsta v sili. Ko je l. 1679 razsajala po Slovenskem huda kužna bolezen, so bili laiki večkrat primorani podeliti otrokom krst doma, in da bi se to godilo pravilneje, je izdal ordinarijat Ljubljanski to-le instrukcijo na duhovne:

„Ut et recenter natis de salute sit provisum et sine Baptismo (sine quo, vel eiusdem voto, quod in infantes cadere nequit, illis extra Martyrii privilegium memorata salus obtingere non potest) non decedant, in hac pestis calamitate et hominum perturbatione, qua ob necessitatem laici persaepe baptizare debent, populum mature instrues, de intentione, materia et forma, quam expedit magis, ut lingua vernacula sciant, monebisque, ut simul eam proferant, cum aquam corpori ipsi affundunt, neque unus pronuntiet, alius abluat; si aqua glaciata sit, liquefaciant, si frigidior, quam ut infans ob infirmitatem pati queat, nonnihil calefaciant; si benedictam aquam habent, ea utantur, alioquin alia in necessitate sufficit. Praeterea si infans necdum sit ex utero egressus et tamen periclitetur, caput abluant: Sin minus, manum, aut pedem, aut quancunque aliam partem corporis, si quid amplius non possint, cum intentione efficiendi, quantum eo casu possunt: Sive manu, sive aliquo instrumento, quavis denique arte aquam

(Dalje prihodnjič.)

admoveant: ita tamen, ut postea quid et quomodo circa illud Baptismum fecerint, tibi referant, tuque, si quae ex necessariis omissa fuerint, supplere scias. — Ubi vero praefata perturbatio non intervenerit et tamen domus baptizandi peste infecta fuerit, tu, qui ex officio teneris, infante extra domum exportato et in aperto aëre constituto eidem materiam et formam Baptismi adhibe, omissis aliis ceremoniis ad valorem substantialiter non requisitis. Singulare est boni pastoris in genere exemplum S. Caroli Boromaei, qui in ea contagione, quae Mediolanum depopulata est Anno 1576 non modo temporalia ex sua etiam suppellectili, sed propriis quoque manibus lue infectis Baptismum, Confirmationem, Viaticum, extremam denique Unctionem administrabat.“

c) Tretji del predočuje sad ravnokar podeljenega krsta. Maziljenje s sv. krizmo, bela obleka, goreča sveča, pomenjajo imenitnost in čistiljivost, katere se je zdaj krščenece udeležil.

Ako jih je več krščevati, navadno po dva (posebno dvojčke), način naš ritual soglasno z Rimskim (n. 34) natančno določuje. Moški otroci naj se postavijo na desno, ženski pa na levo stran. Kako je to razumeti, ni določeno, ali na desni strani duhovna, kateri krščuje, proti njim obrnenega, ali tako, da so dečki z botri vred na desni stoječi, tedaj leviči mašnikovi nasproti. Martinuzzi, prefekt sv. obredov v Rimu je izdal l. 1869. „Manuale sacrarum Caeremoniarum“, v katerem lib. IV, c. 2. govori „de baptismo plurium infantium“, ter pravi, da v Rimu, kadar po več otrok skupaj krščujejo, na desnici mašnikovi stoji boter z dečkom in ob leviči njegovi botra z deklico. Vsi obredi se opravljajo po ritualu, le da v množnem številu in v dotičnem spolu. Nominis interrogatio, exsufflatio etc. . . se pa opravi najprej pri moških, potem pri ženskah.

III.

Zgodovina Sorske fare.

(Dalje.)

IV. Sorska fara pod Zatiškim samostanom od l. 1631—1733.

Komu se ne stori milo, ko zagleda velikansko stavbo Zatiškega samostana na Dolenjskem? Koga ne obhaja plaha groza, kadar stopa po zapuščenih sobah in razvalini se bližajočih dvoranah tega starodavnega

in nekdanj najbolj cvetočega samostana naše dežele? Vže l. 1135., ko je živel še sv. Bernard, je njegov prijatelj Peregrin, Oglejski patrijarh, dobil od treh plemičev v last mnogo svetá v Slovenski marki in utemeljil je v Zatičini sedež meniškega življenja, naselivši semkaj redovnike Cistercijenze. Od utemeljenja samostana pa do njega izpraznjenja pod cesarjem Jožefom

l. 1784. je živel tukaj na stove in stove menihov, ki so mnogo storili v verskem in kulturnem oziru za Dolenjsko stran. Spadalo je nekaj časa pod Zatičino 37 fará in kuracj na Kranjskem in Štajerskem. Njeni opatje niso bili le sploh veljavni možje, temuč bili so večidel cesarski svétniki, nosili so škofovske insignije, ter imeli tudi skoraj škofovsko veljavo in oblast. Vsa ta slava Zatiškega samostana je minula.

Za časa, ko je stal Zatiški samostan še v polnem cvetu, je prišla v njegovo last tudi Sorska fara. Zgodilo se je to 8. marcija l. 1631. Kronist P. Pavl Puzel¹⁾ nam pové, da je zadel Zatičino kmalu potem hud udarec. Zato on proslavlja pridobitev Sorske fare, kot posebno milost, poslano samostanu iz nebes ob zelo britkih časih. Vsled presilnega iztirjevanja vojnega davka so se bili namreč l. 1632 uprli Dolenjski kmetje in poklicali so na pomoč sosednje Štajerce. Skoro dve leti so kmetje divjali in razdevali na posesti Zatiškega samostana. Odrekli so tlako in desetino, obdejevanje polja pustili v némar in sploh napravili samostanu škode nad 40 tisoč goldinarjev. Ta kmetski punt je 7. maja l. 1635 ukrotilo ob stroških samostana 350 Vlahov in 100 Kranjskih konjnikov. Pri toliki nesreči in škodi je samostanu ravno prav jela prihajati raz Sore sicer ne izdatna, vendar pa dostojna podpora, imenovana miznina ali penzija, znašajoča na leto 150 Renskih goldinarjev, šest funtov popra, pet zlatih dukatov in 20 lehtj platna.

Dobil je pa faro sv. Štefana na Sori l. 1631 Zatiški opat Ivan Anshlaver (1628—1638) od Vetrinjskega opata Jurija Reinprechta (brata prejšnjemu Zatiškemu opatu Jakobu Reinprechtu) v zameno za „Ambt Panderdorff“, bolj prav: Bodendorf pri Muravu na Gornjem Štajerskem. V dačni knjigi (Gültbuch) je bil dohodek od posestva v Bodendorfu, katero so imeli do tadaj Zatičanje, cenjen na 25 gld. 57 kr.²⁾ Brž ko

¹⁾ P. Pavl Puzel je bil Zatišk menih. Živel je on v začetku 17. veka in spisal 670 strani debelo zgodovinsko knjigo o Zatičini. Ta velevažni rokopis ima sedaj Kranjski muzej.

²⁾ Puzel pravi v omenjenem rokopisnem delu str. 146, da je Zatiški opat dal pri tej zamenjavi Vetrinjskemu opatu Preddvorsko graščino na Gorenjskem za Sorsko faro, a to je menda pomota. Pač so to graščino imeli do tačas še Zatičanje v lasti, toda v listini od l. 1631, ko je brž ko ne Puzel imel v rokah in jo sedaj hrani Kranjski muzej, ne stoji pisano o predaji graščine na Vetrinj, marveč to, da so bili še od Vetrinjskih opatov (l. 1611.), ko je bil Preddvor še njihova last, dohodki Sorske fare, ki so bili po dačni knjigi prej cenjeni na 10 gld., pomnoženi z delom desetine od Preddvorske graščine, vredne 16 gld. 57 kr. Ta dvojni dohodek fare, ki je v istini znašal skupaj nad 500 gld., se je tudi l. 1631 v dačno knjigo dal vsak zá-se vpisati, in v skupnem znesku je bilo 26 gld. 57 kr.

ne je bilo pa to posestvo Zatičanom preveč od rok, in zato so bili tem bolj veseli zamenjave. Cesar Ferdinand II. je to zamenivno pogodbo potrdil l. 1633.

Zatičina je dobila zdaj vse tiste pravice do Sore, kakor jih je poprej imel Vetrinjski samostan in vikarji Sorski so priznali zdaj Zatiške opate za svoje gospodarje in kot zaščitnike fare v svetnih stvaréh. Opatje so si izvolili kakega duhovna, ali na njegovo prošnjo, ali pa na priporočilo koga družega, za vikarja na Soro, mu podelili faro, ga predložili škofu Ljubljanskemu, ki ga je potrdil za duhovno pastirstvo in potem ga ume-stili, potrdivši mu, po prejetem reverzu od njega, pravico vžitka od podložnih kmetov, desetine, kmetije in posestva. Poleg miznine in izdrževanja svojega kapelana je imel vikarij od župniške hiše in prejete desetine plačevati deželni davek ter nositi, kakor v prejšnji dobi pod Vetrinjem, še nekaj drugih bremen.

Razmere na Sori se tedaj pod novim gospodarjem niso spremenile, samo v redno navado je prišlo, da so opatje pošiljali novoizvoljene vikarje k Ljubljanskim škofom, oziroma začasnemu generalnemu vikarju, koder so ti dobili pravico, da smejo pričeti izvrševati duhovna opravila in duhovno pastirstvo. Pred to zadobitvijo so pa novi vikarji pred škofom imeli napraviti preskušnjo, da so zadosti podučeni v bogoslovskih vedah. Pri drugih farah Zatiških, ki so bile vtelesene samostanu „polnim pravom“, ni bilo treba iskati duhovne jurisdikcije od škofa, temuč delil jo je vikarjem opat sam, kakor je tudi sam vizitoval vse svoje fare (n. pr. leta 1662 opat Maksimilijan) ne-le v svetnih, ampak tudi v duhovskih zadevah, in skliceval svoje podložne duhovne na sinode v Zatičino. Sora je delala v vseh teh stvareh posebno izjemo.

Vže Vetrinju ni bila Sora vtelesena „polnim pravom“, temuč pridržal si je patrijarh Betrand l. 1342, kakor smo videli, nad to faro višjo pastirsko oblast in nekaj posebnih pravic. Ko so škofje Ljubljanski dobili Soro v svojo škofijo, teh pravic niso le ohranili, marveč jih pozneje še bolj utrdili, posebno iz tega namena, da so mogli krepkeje ustavljati se luteranstvu, ki je v drugi polovici 16. stoletja tudi na Sori pognalo svoj strupeni kal. Opiraje se na te pravice, so Ljubljanski škofje zahtevali, da so dolžni Sorski vikarji od njih dobivati po prestali skušnji duhovno jurisdikcijo pred nastopom svoje službe, da škofom samim gre oblast vizitovati cerkve Sorske fare, kakor tudi le njim oblast, klicati vikarje na sinode ter nalagati jim izpolnitev danih cerkvenih ukazov. A glede vseh teh vprašanj

je prišlo v teku časa nekoliko naskriž med Ljubljanskimi škofi in Zatiškimi opati.

Najprej je bil generalni vikarij Ljubljanske škofije Franc Maksimilijan pl. Vacano¹⁾ segel v tem oziru nekoliko predaleč. Meněč, da opatje Zatiški nimajo pravice voliti in nastavljeni vikarje na Soro, ter sklicevaje se na splošno cerkveno pravo, po katerem imajo pri vseh farah, ki niso vtelesene samostanom „pleno jure“, škofje oblast postavljanja vikarjev, je on kot namestnik škofov l. 1651 postavil na Sori samolastno za vikarja Andreja Jerliha. Zatiški opat se pritoži zaradi tega krušenja svoje pravice pri škofu Otonu grofu pl. Buchheimu (1641—1664). A poravnana je bila ta zadeva še-le 4. maja 1666. leta, o priliki, ko je škof Josip grof pl. Rabatta (1664—1683) obiskanje imel pri Sorski farni cerkvi. Povabljen je bil namreč opat Maksimilijan po pismu generalnega vikarja Filipa Trpina od škofa, da naj pride tega dne na Soro. Ker je bil opat zaradi poslov zadržan, poslal je tja svojega kamornika Ljudovika Raumbischissel-na in opravnika (Anwalt) ter svetnega sodca Jakoba Krašenek-a. Ta dva pokazeta škofu kupljene pravice Zatiškega samostana, trdēč, da je bilo ravnanje gen. vikarja Vaccana nepostavno. Ko je škof stvar uvidel, poslal je opatu v Zatično pismo, v katerem je razložil, da je sicer gen. vikarij Vaccano imel res zá-se splošno cerkveno pravo, da pa ni vedel za posebni privilegij Zatiškega samostana, in to tem lože ne, ker pogodba sklenjena z Vetrinjem l. 1631 ni bila nič odobrena od Ljubljanskega škofa, — da pa vendar on sedaj potrđi to pogodbo in pusti opatom izvolitev in vmestovanje Sorskih vikarjev, samo da bodo ti vedno izprašani in potrjeni od Ljubljanskih škofov za duhovno pastirstvo, kakor zahteva Tridentinski zbor.²⁾

Pa tudi opatje so hoteli prestopati meje svojih pravic. L. 1715 je konsistorij tirjal od vikarja Karola Forstlechnerja, da naj pride k farnemu konkurznemu izpraševanju, kakor so prišli njegovi predniki, ako hoče potrjen biti za duhovno pastirstvo. A vikarij, dobivši miglej iz Zatičine, se je temu upiral, češ, da on ni provizor na Sori, kakor ga škofijstvo imenuje, ampak da je vže kanonično vmeščen, tedaj župnik, in župnikom ni potreba delati konkurza. Škofijstvo mu nato za-

grozi, da se mu bode fara vzela, ako ne bode poslušen ukazu. Forstlechner se še pritoži pri nunciatu, a zastonj, pritožba je bila odbita. Potem se je on udal, prišel k skušnji in prisojena mu je bila Sorska fara tudi od duhovne plati.

Druga pravda je tekla zopet glede vizitacije. Ko je 2. maja l. 1685. škof Sigmund grof pl. Herberstein (1683—1701) imel obiskanje na Sori, prišla sta tjakaj dva patra, poslana od Zatiškega opata (tačas je bil opatom zgoraj omenjeni Raumbischissel), češ, da bi rada skupaj s škofom ondi vizitovala cerkev. Ker nista imela pokazati za to nobenih pravic, jima je škof odgovoril, da bode vže sam vse opravil, kakor je bila doslej navada. Vendar so Zatičanje pozneje toliko dosegli, da so smeli (n. p. l. 1716) poslati ob času škofovega obiskovanja na Soro dva svojih konventualov (ali vsaj P. Priorja) kot prisednika, ki sta, kakor škof v cerkvenih, tako ta dva v svetnih zadevah vizitovala, pričujoča bila pri zaslišanji duhovnov in ključarjev, ter povabljena bila na kosilo.

V kateri cerkveni zbor naj hodijo vikarji Sorski, to vprašanje je tudi prišlo na vrsto. Pozval je bil opat Sorskega vikarja na svojo sinodo, ki jo je sklical v Zatičini l. 1723. Vikarij Forstlechner pa dobi od škofa zaukaz, da „sub poena suspensionis“ na sinodo v Zatičino ne sme iti, dolžan da jo pa udeleževati se sinod Ljubljanske škofije, izpolnovati njih ukrepe in le škofu odgovor dajati o izvrševanji duhovnega pastirstva, nikakor pa ne opatu, kakor si je to pravo kot škof pridržal uže patrijarh Bertrand. In to je obveljalo.

Ravnokar smo imeli v mislih vizitacijo cerkvá. Naj opišemo tu red, po katerem se je ona tačas vršila. Pripeljal se je škof na faro v spremstvu dveh ali treh odličnih mož. N. pr. 2. junija l. 1661 so prišli s škofom Buchheimom na Soro: generalni vikarij Filip Trpin, kanonik „ad baculum“ Jos. Marka Rossetti in Mgr. Gabriel de Catanea z Dunaja. V sprevedu so šli duhovni in ljudstvo škofu naproti z nébesom, križem in svečami. Ko je škof pod nebesom poljubil križ, spremili so ga med petjem pesni „Veni Creator“ v župniško hišo, da je ondi oblekel višnjevi talár, rokét in mocét. Potem so ga ravno tako spremili v cerkev, kjer ga je pred vrati župnik pokadil. Zapeli so v cerkvi „Sacerdos et pontifex“ in škof je šel počastit sv. Rešnje Telo. Nato je škof sam po odpéti kratki imolitvi razložil ljudstvu uzrok in namen obiskanja. Pregledal je nadalje obiskalec vso zidavo cerkve, altarje in cerkveno opravo in obmolil na pokopališči pri kostnici (ossuarium) molitve za mrtve. Slednjič je pa on še na župnikovem domu natako izprašal duhovne in ključarje o njih vedenji

¹⁾ Fr. M. pl. Vaccano je bil ob enem tudi škof Pičenski (1646—1663) in stolni prošt Ljubljanski (1657—1673) ter pozneje škof Tržaški (1663—1672).

²⁾ Táko potrđitev za izvrševanje duhovnega pastirstva so zmiraj dobivali od škofa tudi pomnožni duhovniki (kaplanje in subsidiarji) in sicer na zelo kratke obroke, na pol leta, ali k večjemu za eno leto.

in obnašnji faranov sploh, o stanji cerkvenega premoženja itd., ter precej na mestu odredil pismeno, kaj da se ima popraviti ali preurediti. Po podružnih cerkvah so škofje navadno pošiljali vizitovat generalnega vikarja.

Izmed škofovih vizitacijskih odredb te dobe so nekatere spomina vredne, ker nam kažó, kako čudne navade in razvade so se tačas nahajale na Sori, in gotovo več ali manj po vsi naši škofiji. Naj toraj nekatere navedemo. Ukazano je bilo (l. 1685), da ne smeta oba duhovna imeti ob nedeljah in praznikih maša pri podružnicah, ampak da naj bo take dneve ena maša vedno doma v farni cerkvi. Drugo duhovno opravilo naj bo v praznikih ob devetih in naj ne traja čez poldne (l. 1694). Pred mašo naj se v farni cerkvi ob nedeljah blagoslavlja sol in voda in ljudstvo naj se poškopí (l. 1678). Velikonočna sveča naj se vsako leto obnovi in po vnebohodu shrani v zakristiji. Obhajilna burza naj se hrani v cerkvi, koder so sv. olja (l. 1716). Pri podružnicah naj ima župnik en ključ od cerkvnih denarnic (skrinjic) in drug ključ naj imata ključarja (l. 1678). Napravi naj se korporalce za sv. hostijo v obhajilno pušico (l. 1682). Tudi mali otroci naj se pokopujejo vpríčo duhovna (l. 1682). Pazi naj se na to, če oddajo vsi župljani listke o opravljeni velikonočni izpovedi. Na izpovednicah naj so nabite pobožne podobe in „casus reservati“. — Veliki in očitni grešniki so delali (še l. 1685) ostro pokoro. Osoba, ki se je pregrešila z nečistostjo, je morala, ko so ljudje šli v cerkev in ob času službe božje, stati pred cerkvnimi vrati s prižgano svečo v roci. Pri sklenitvi sv. zakona je duhoven podelil po Solnograškem obredniku ženinu in nevesti, ako sta bila oba samskega stanú, blagoslov precej po kopulaciji. Krščanski nauk za otroke in odraščene je imel župnik vsako nedeljo ob eni popoldne v farni cerkvi, in kadar je bilo opravilo pri podružnicah, tudi ondi. Pri tem nauku je župnik prišel v sredo cerkve, hodil gori in doli, razlagal in izpraševal pričujoče ter zabeleževal si njih znanje.

V prvi polovici 18. stoletja je bilo v Sorski fari še nekaj posebnih cerkvenih navad in obredov, ki so se pozneje opustili. Na sv. treh kraljev dan se je pred veliko mašo blagoslavljaló zlato, kadilo in mira; na veliki četrtek je bil po jutranjicah obhod po pokopa-

lišči s prepevanjem pesni „Christe Redemptor“. Na veliko noč je bila procesija s sv. olji, ki je šla iz vasi Sore v farno cerkev sv. Štefana. Velikonočno izpoved je vsaka soseska opravljala v svoji podružni cerkvi. Od ponedeljka po četrti postni nedelji dalje so hodili duhovni vsak dan po podružnicah spovelovat. Na sv. delopust (dan pred Božičem) je pa hodil kaplan kropit z blagoslovljeno vodo po hišah vseh vasij, stoječih na planem.

Kakor povsod po Kranjskem, tako so tudi Sorci imeli nekdam mnogo farnih procesij v unanje fare. Udeležilo se jih je brez števila ljudij in čestokrat so šli z banderi vse fare. Četrto nedeljo po veliki noči je bila vsako leto procesija k cerkvi sv. Uršule na Pirševo v Šmartinski fari, od l. 1750 se je pa mesto na Pirševo uvedla procesija k sv. Luciji na Skaručino v Vodiški fari. Okolo sv. Jurija je bila procesija v Ljubno in po l. 1750 med potom na Pirševo, na binkoštno nedeljo pa pa z vsemi banderi v Crni grob pri Loki. V nedeljo po sv. Trojici je šla fara z banderi k Mariji Dev. na Breg, Šmartinske fare, na sv. Vida dan v Šentvid nad Ljubljano, na sv. Ahaca dan na Šmárno goro, na obiskanje Marijno k sv. Petru v Dvor, Polhograške fare, na sv. Urha dan v Smlednik, v nedeljo pred sv. Jakobom k sv. Luciji v Dražgoše, tadanje Selške fare (po l. 1750 pa ta dan na Skaručino), na veliki šmaren na Dóbrovo, vsako tretje leto v Polje pod Ljubljano in vsako sedmo leto k sv. Primožu nad Kamnikom.

Tako zvane urne maše (za odvrnitev hude ure) so bila v domači fari v tednu pred binkoštni in sicer: v ponedeljek na Osolniku in na Gostécem, pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom in s pétimi štirimi evangelji okrog cerkve; v torek na Tehovcu in v Dolu; v sredo v Žlebéh in pri Jeperci; v četrtek pa v Preski in na Ladiji.

Iz te dobe ne najdemo zapisanih važnejih dogodkov, ki bi se tikali vse fare. Največ posla je dajalo škofom patronatno vprašanje, ki je res pri fari Sorski zarad večkratnih sprememb njenih gospodarjev tako zavozljano in temno, kakor ne pri nobeni drugi fari na Kranjskem. Da dobimo v to stvar nekoliko luči, jo je bilo treba s podrobnimi prigodki pojasniti. Kako da se je pa poskusilo rešiti to neljubo vprašanje, nam pokaže naslednji oddelek zgodovine Sorske fare.

(Dalje prihodnjič.)

IV.

Viteralur.

Einladung zur Subscription auf das historische Gedenkblatt: „Habsburger in Krain“ von 1283—1883. Die allergnädigst zugesagte beglückende Anwesenheit Sr. k. und k. Apostolischen Majestät des Kaisers Franz Josef I. bei der anlässlich des 600. Gedenktages der Vereinigung Krains mit der Hausmacht der Allerhöchsten Dynastie im Juli d. J. zu veranstaltenden Landes-Jubelfeier hat in dem ergebenst Gefertigten die Idee wachgerufen, auf Grund seiner nahezu dreißigjährigen Erforschung der krainischen Geschichtsquellen die im Laufe von sechs Jahrhunderten stattgehabten Aufenthalte von Mitgliedern des Allerhöchsten Herrscherhauses in Krain, beziehungsweise in Laibach auf einem Gedenkblatte zu verewigen, wobei die mit der Anwesenheit der erlauchten Personen zusammenhängenden hervorragenden localen Ereignisse, die Festivitäten und Ovationen angeführt werden sollen, so daß sich daraus die betreffenden Geschichtsbilder dem Leser lebendig vor Augen stellen können.

Dieses historische Gedenkblatt (größtes Folioformat), das sich als Zimmerzierde für jedes patriotische Haus vornehmlich eignet, und namentlich auch für

Aemter, Pfarramtskanzleien, Schul- und Vereinslocalitäten besonders empfiehlt, wird typographisch schön mit elegantem Druck und feinem Papier ausgestattet sein und in zwei Ausgaben, in deutscher und in slovenischer Sprache, präcise zu den Festtagen im Juli d. J. erscheinen.

Der Subscriptionspreis beträgt, inclusive portofreier Zustellung, per Exemplar 1 fl. ö. W., bei Abnahme von größeren Partien, von 50 Stück aufwärts, wird ein 25proz. Nachlaß gewährt; nach geschlossener Subscription tritt ein erhöhter Ladenpreis ein.

Die Subscription, mit gefälliger Angabe, ob die f. z. Zusendung eines deutschen oder slovenischen Exemplars oder beider genehm ist, wird behufs Feststellung der Auflage baldigst erbeten und erfolgt, am bequemsten mittelst Postanweisung, bei dem gefertigten Herausgeber:

Laibach, Coliseum, 84, II. 46.

P. v. Radics,

Verfasser und Herausgeber des historischen Gedenkblattes: „Habsburger in Krain“.

V.

Firmung und canonische Visitation.

Seine Fürstlichen Gnaden der Hochwürdigste Herr Fürstbischof werden das hl. Sacrament der Firmung auspenden und canonisch visitiren in den Pfarren: Cemsnik am

8. Mai, Altlack am 27. Mai (d. i. am 2. Sonntage nach Pfingsten), Eisern am 28. Mai, Pölland ob Lack am 29. Mai, Sairach am 30. Mai und Idria am 31. M. d. J.

VI.

Concurs-Verlautbarung und Chronik der Diözese.

Die Pfarre Toplice, im Dekanate Rudolfswert, ist durch Todfall in Erledigung gekommen und wird dieselbe bis zum 10. Juni d. J. zur Bewerbung ausgeschrieben. Die Gesuche sind an Seine Durchlaucht den Hochgeborenen Herrn Karl Wilhelm Fürsten von Auersperg, Herzog von Gottschee u. zu stilisiren.

Der hochwürdige Herr Josef Dolencec wurde am

24. April d. J. an der Wiener Universität zum Doctor der hl. Theologie promovirt.

Gestorben sind die hochwürdigen Herren: Matthäus Lavrenčič, Theolog des IV. Jahrganges und Mummus-Presbyter am 5. April zu Oberfeld bei Wippach und Mathias Marolt, Pfarrer in Toplice, am 16. April d. J. Dieselben werden dem Gebete des hochw. Diözesanclerus empfohlen.

Vom fürstbischöflichen Ordinariate Laibach am 5. Mai 1883.